

Overweging 9 juli 2017 het juk

Lezingen: Zacharia 9, 9-12; Romeinen 6, 16-23; Matteus 11, 25-30.

We horen wel vaker dat Jezus zich stelt tegenover de wijzen en Schriftgeleerden die menen de wijsheid in pacht te hebben en die zich op hun eigen inzichten verlaten. Wat wijs en geleerd is in de ogen van mensen hoeft dat nog niet te zijn in relatie tot God. In de Schrift wordt wijsheid gezien als ontzag hebben voor God en in de toelichting op gerechtigheid. Wijsheid staat in dienst van het verbond tussen God en mensen. Wijsheid is inzicht in wat goed en juist is voor het geheel. In die zin legt het een breidel aan de ikerichtheid en zelfverheffing die bij de beginnende wijsheid ook altijd op de loer ligt. Wie wil niet graag erkend en geëerd worden om haar/zijn inzichten? De wijze ontstijgt dit verlangen. Hij neemt daarom het juk van de wijsheid op zich. Dat maakt hem niet onvrij. Het maakt hem juist tot wat hij/zij is.

In het Matteusevangelie zien we Jezus afwisselend als wonderdadige bevrijder van ziekte en kwalen, en als leraar van de wijsheid en van de Thora. De wondertekens staan niet op zichzelf, maar in dienst van de eer aan God en van de openbaring van zijn heerlijkheid in Jezus als Messias. In Hem komt zijn Koninkrijk nabij.

Keer op keer blijkt dat de ogen van filosofisch en verstandelijk geschoolden gesloten zijn voor die openbaring, maar dat deze gezien wordt door onontwikkelde, misschien naïeve mensen. Het Griekse woord duidt op een kinderlijke geest en ontvankelijkheid. Hoe dit ook zij, de bevrijdende boodschap van het koninkrijk wordt ontvangen door hen die gebukt gaan onder het juk van het bestaan, het juk van vlees en bloed, zoals het in de Schriftliteratuur ook genoemd wordt. Zij zijn het die uitzien naar verlossing.

In het verhaal van Matteus spreekt Jezus deze woorden tot de armen en de kleinen die in de Bergrede ook al bemoediging hebben ontvangen. Zij staan in contrast tot wat Hij zegt over de steden in Galilea die wel zijn wondertekens hebben gezien, maar niet geloven in hetgeen in Hem aan de dag komt. Zij klinken ook als protest tegen de gevangenneming van Johannes de Doper die door Jezus wordt aangeduid als Elia die komen zou. De wederkomst van Elia als voorbode van de Messias.

Tot allen die belast zijn en uitzien naar redding en verlossing zegt Jezus: "neem mijn juk op en leer van Mij". Niet het juk van de Schriftgeleerden met hun tientallen geboden en hun leer, maar het juk van de liefde Gods en de leer van de barmhartigheid en gerechtigheid. In religieus spirituele zin wordt in de literatuur veelvuldig gesproken over juk. Het juk van de Thora, van het koninkrijk of koningschap van God, het juk van de geboden, het juk van de Heilige geprezen zij Hij, het juk der hemelen of, bij uitbreiding, van het koninkrijk der hemelen.

Met name het juk van de geboden kan zwaar drukken, zeker wanneer de kern van het geloof wordt overwoekerd door een veelheid van geboden en regels zoals door sommige geloofsleraren wordt gepredikt. Jezus probeert de leer juist terug te brengen tot de essentie. Hij doet dat met name aan het eind van hoofdstuk 22, waarna Hij vervolgens deze leraren de mantel uitveegt, die ook Hem op de proef willen stellen met betrekking tot zijn rechtgelovigheid. Jezus legt de nadruk op het twee-ene gebod als de kern van de wet en de profeten: 'God beminnen en de naaste'.

Jezus veroordeelt nergens de wet, maar wel het misbruik van de wet om mensen klein te houden en te onderdrukken.

Wanneer Jezus mensen aanspoort om zijn juk op zich te nemen, nodigt hij hen niet uit om de ene onderdrukking in te ruilen voor de ander. Zijn juk is een bevrijdend juk, hoe tegenstrijdig deze woorden ook klinken.

Wanneer het Godsvolk uit het slavenhuis van Egypte is weggetrokken en voordat het beloofde land in bezit wordt genomen, sluit God een verbond met zijn volk. Israël ontvangt Gods levenswet. En daarmee tegelijk een keuze voor een levensweg. De wet is niet een nieuwe knechting, maar een teugel om op het goede pad te blijven. Aardiger gezegd: een richtingwijzer naar het uiteindelijke Beloofde Land dat overvloedig van leven. Gaandeweg de geloofsgeschiedenis betekent het beloofde land niet alleen het land Israël, maar ook het koninkrijk der hemelen. De gave van dit richtinggevend woord biedt tegelijkertijd de kennis om onderscheid te maken tussen wat ten leven strekt en wat tot de dood leidt. Aan het volk de keuze.

Keuze is essentieel voor mens-zijn. Voor de ontwikkeling van een ethisch bewustzijn. Zonder kennis van goed en kwaad is er geen keuze en geen ethiek. En zonder ethiek geen mogelijkheid tot een verantwoordend mens-zijn. Of een menselijke samenleving. Ethisch bewustzijn spreekt juist de keuzevrijheid van de mens aan. Ethiek is niet het toepassen van regels. Daarin ligt niet de keuze. Moraliteit is iets anders dan ethiek, die juist ontstaat waar de regels niet in voorzien.

Wettische mensen proberen altijd alles dicht te regelen. Alsof je het leven en de dilemma's van het leven in regels kunt vangen. Alsof de relatie met God in wetten en regels begrepen kan worden.

Misschien is dat het wel waar Jezus zich tegen verzet. De relatie met God is niet iets wat gereguleerd moet of kan worden. Het is je bestaansgrond waar je uit leeft. Het gaat om de manier waarop je je leven gestalte geeft vanuit het diepe besef in relatie tot God te staan. Die verbondenheid is de weg van het leven gaan die uitkomt in het beloofde land, elke andere weg loopt verloren.

Paulus buit de paradoxale betekenissen van slavernij en dienstbaarheid uit in zijn brief aan de Romeinen. De slavernij van zonde die leidt tot de dood en de dienstbaarheid aan God die de weg naar leven is. We kunnen maar vrij zijn en tot het leven geraken onder het juk van God en door de genadegave van Christus. Paulus gaat zo ver daarin dat hij zijn leven afzweert als vuilnis en zegt niet langer zelf te leven, maar Christus in hem. In spirituele zin kunnen we dit goed verstaan, al zal dat in ons dagelijks bewustzijn wat verder van ons af staan. Paulus is rigoureuus en radicaal, zoals de meeste bekeerlingen.

Waar Jezus hier het woord juk gebruikt, betekent het: verbonden zijn, verbinding. Het is de uitdrukking van het besef dat je niet als individu bestaat, dat je niet in je eentje leeft. We leven maar, wanneer we in verbinding staan met anderen, op welke wijze dan ook. Dat geldt in sociale zin, maar in het bijzonder in religieuze zin. Zonder verbondenheid met God is er in religieuze zin geen leven.

De Joodse spiritualiteit heeft daar het woord Devekut voor. Dat is afgeleid van een werkwoord dat zoveel betekent als: vast aanhangen, vast verbinden, aankleven. Jezus zelf leeft in voortdurende verbinding met God, d.i. een leven in het voortdurende bewustzijn voor het aanschijn van de Eeuwige te leven. Dat is zijn juk, zijn vaste verbondenheid met de Vader.

Hiertoe nodigt Hij ook zijn leerlingen uit, met name degenen die onder lasten van de wereld gebogen gaan. Daarbij gaat het niet om geboden en regels. Die regelen het uiterlijke en publieke domein. Het bind- kleefmiddel van de relatie tussen God en mens bestaat niet in wet en regelgeving, maar in wederzijdse aanhankelijkheid en liefde.

Dit bewust te zijn maakt dat we leven zoals we in Gods ogen verschijnen; om in de liefde Gods te gedijen tot wie we voor God al zijn.

Daarom wijst Jezus en met Hem een hele school van Farizeeërs het eerste en tweede gebod als de belangrijkste aan, geboden die bovendien een innerlijke eenheid vormen: God liefhebben met heel je hart en de naaste als jezelf. Al het andere komt daaruit voort. Augustinus zegt het na in een meditatie over wat liefde met betrekking tot God betekent.

Ama et fac quod vis. Heb lief en doe wat je wilt. Hiermee doelt hij op een volstrekt samengaan van Gods liefde in ons en van onze wil en Gods wil. Onze wil is maar vrij wanneer die wil wat God wil, want daarin worden we wie we zijn. En we hebben maar oprecht lief wanneer we de mensen en de dingen niet liefhebben om ze te gebruiken, maar wanneer we alles en allen in God en omwille van God beminnen.

Die liefde heeft geen nood aan regels. Zij is haar eigen wet. Het is de wet en de weg van het koninkrijk. En wie van ons zou liefde een vervelend hard juk en een ondragelijke last kunnen noemen? Niemand toch? Amen.